

Горішна Галина Михайлівна,
*кандидат філологічних наук,
 учитель вищої категорії,
 учитель української мови і літератури,
 Тернопільський академічний ліцей
 «Українська гімназія» ім. І. Франка*

ВІЙНА У КАЗКАХ:

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ У ВИКЛАДАННІ ЛІТЕРАТУРИ

Вивчення казок про війну в школі є важливим елементом розвитку емоційного інтелекту учнів, що допомагає їм осмислити складні теми, пов'язані з наслідками війни, гуманізмом, мужністю та відвагою. Казки часто використовуються як методичний засіб для донесення до дітей важливих моральних уроків через символічні образи і фантастичні ситуації. Вивчення таких казок має специфічні особливості, оскільки вони поєднують елементи вигадки з реальними історичними подіями та емоційними переживаннями.

Жанр казки, написаної в час війни, досліджували О. Дибовська [1], В. Єхименко [2], Т. Качак [3], Л. Яремко [10] та ін. І. Кобзарєва переконана, що «одним із дієвих методів впливу на емоційну сферу дитини є казка, яка розкриває внутрішній світ особистості і позитивно впливає на неї». В. Самохвал прослідковує, що «сучасній дитині доводиться надто швидко дорослішати, брати на себе ролі, яких вона ще не готова виконувати (і тут книга допоможе повернутися у дитинство, ще трохи побути в казці» [8, с. 18].

Перед початком вивчення казок про війну в школі важливо сформулювати чітку мету і завдання. Основною метою є допомогти учням зрозуміти моральні та емоційні аспекти війни, її наслідки для людей, сімей та суспільства. Серед завдань: розвиток співчуття, емпатії та розуміння трагедії війни, формування в учнів критичного ставлення до насильства та конфліктів тощо. Казки, що стосуються теми війни, можуть бути різними за змістом і підходами. Для вивчення в школі доцільно вибирати твори, які передають важливі життєві уроки про мир, взаємодопомогу, боротьбу добра і зла.

Серед популярних видань, на нашу думку, варто відзначити збірку казок Дари Корній «Пасіка Україна та інші казки з війни». «У нових казках Дари Корній українське минуле перепливає в теперішнє, а чарівні й фантастичні істоти оживають у сьогоденні... Добрі персонажі цих добрих казок з війни – бджоли, гуси, лис, міфічний і повітряний змії, глиняний півник і навіть бабай із

Чорнобаївки – пліч-о-пліч із людьми відстоюють своє майбутнє» [5, с.1]. У книзі Романи Романишин та Андрія Лесіва «Війна, що змінила Рондо», на думку Х.Содомори, важливі моменти «стосуються самого розуміння війни: вона не має серця, вона торкається кожного, врешті – війна змінює кожного. І що важливо, від війни неможливо втекти фізично, тобто сховатися, чи психологічно, тобто бути байдужим» [9].

Слід звернути увагу також на казки Ірини Мацко, зокрема «Пташка зі сталі», Інни Курило «Казка про українського Ангела-Привида», «Казки дідуся Михайла про російсько-українську війну» та ін. На думку Лілії Яремко, «Мотивами українських авторських казок про війну є мотиви, які подібні до фольклорних казок: боротьба добра і зла, світла і темряви. У концепт фольклорної праформи боротьби добра і зла, темряви і світла автори вкладають своє філософське бачення і осмислення» [10, 89].

О. Дибовська, досліджуючи хронотоп казки, стверджує, що здебільшого казки закінчуються позитивно [1]. На думку психологині Світлани Ройс, саме подібні вітаїстичні сюжети мають домінувати при виборі [7]. З огляду на те, що запропоновані твори не входять до обов'язкових для вивчення, то учитель має можливість самостійно обрати казку. Беззаперечною є терапевтична функція казок, створених в умовах війни. Вона полягає в сприянні емоційного відновлення та психологічної адаптації дітей, які переживають військові конфлікти. Казка, як жанр, має здатність надавати дітям прихисток у вигаданому світі, у якому переплітаються фантастичні елементи та реальні переживання. Вона виступає як форма літературної терапії, сприяючи внутрішньому зціленню через катарсис. Завдяки наративним стратегіям, казки дарують дітям надію, формують образи майбутнього, у якому добро перемагає зло, а також стимулюють віру у відновлення та гармонію. У такий спосіб вони можуть стати важливим засобом психологічної підтримки та реабілітації у кризові часи.

За Т. Качак «найактивніше репрезентація теми війни і миру у фантастичних текстах відбувається на образному та сюжетно-композиційному рівнях» [3, с. 23]. Казки часто містять глибокі символи, що можуть допомогти учням краще зрозуміти абстрактні поняття війни, миру, героїзму. Робота з такими символами може включати інтерпретацію через емоції, визначення архетипів, використання графічних органайзерів, дослідницькі проекти тощо. Для закріплення вивченого матеріалу учні можуть виконувати також творчі

завдання. Зокрема, проєкт «kazka.fun» допомагає завдяки ІІІ створити та редагувати власні історії, що безумовно сприятиме розвитку креативного мислення. Вивчення казок про війну в школі є ефективним способом донести до учнів складні теми через доступні та емоційно насичені тексти. Вони сприяють розвитку співчуття, морального осмислення війни, а також допомагають дітям розуміти важливість миру та взаєморозуміння у сучасному світі. Через літературні твори можна передати емоції, переживання людей, які безпосередньо постраждали від війни, і зрозуміти, чому цей конфлікт має таке велике значення для України та її громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дибовська О.В. Особливості хронотопу в літературній казці. *International scientific journal*. 2016. № 7. С. 172–174.
2. Єфименко В.А. Сучасна літературна казка з трансформованим класичним сюжетом. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія: Філологічні науки*. 2014. Кн. 2. С. 77–81.
3. Качак Т. Тема війни і миру в сучасній українській прозі для дітей та юнацтва. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2015. № 3. С. 22–24.
4. Кобзева І. Подолання психічної травми у дітей засобами казкотерапії. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Філософія. Педагогіка*. 2022. № 1. С. 66–72.
5. Корній Д. Пасіка Україна та інші казки з війни. Харків: «Ранок», 2024. 64 с.
6. Мацко І. Пташка зі сталі [Електронний ресурс]. URL: <https://zatyshok.net.ua/27134/> (дата звернення: 20.01.2024)
7. Ройз С. Психологічні настанови (тези з циклу вебінарів «Як говорити з дітьми про війну»). Живі письменники. Як говорити з дітьми про війну та мир. 2023. (Український інститут книги). С. 12–16.
8. Самохвал В. Як говорити про війну та мир із підлітками. Живі письменники. Як говорити з дітьми про війну та мир. 2023. (Український інститут книги). С. 16–20.
9. Содомора Х. У кожній казці є крихта казки: дитячі книжки про війну та смерть [Електронний ресурс]. 2015. URL: <https://zhutext.wordpress.com/2015/02/20> (дата звернення: 20.01.2024)
10. Яремко Л. «Від темряви до світла»: сучасні українські авторські казки про війну (інтерпретації). *Studia methodologica*. 2023. №56. С. 84–92.